

- к. пед. н. : 13.00.02 “Теорія та методика навчання (української мови)” / В. О. Михайлюк. – К., 1999. – 18 с.
8. Пономарів О. Культура слова : мовностилістичні поради : [навч. посібн.] / О. Пономарів. – К. : Либідь, 1999. – 240 с.
9. Семенов О. М. Культура наукової української мови : [навч. посібн.] / О. М. Семенов. – К. : ВЦ “Академія”, 2010. – 216 с.

Анотація

В статті проаналізовано особливості процесу формування мовленнєвої культури економіста; визначено порушення норм літературної мови, що можуть заважати взаєморозумінню між фахівцями і сформульовано аспекти, на які необхідно звернути увагу, щоб уникнути цих незручностей; запропоновано необхідні засоби для вдосконалення підготовки економіста.

Ключові слова: культура спілкування, ділове мовлення, мовленнєва культура, мовна поведінка особистості.

Аннотация

В статье проанализированы особенности процесса формирования речевой культуры экономиста; определены нарушения норм литературного языка, которые могут мешать взаимопониманию между специалистами и сформулированы аспекты, на которые необходимо обратить внимание во избежание этих неудобств; предложены необходимые средства для совершенствования подготовки экономиста.

Ключевые слова: культура общения, деловая речь, речевая культура, речевое поведение личности.

Summary

The article is centered round the process of forming an economist's speech culture with special regard to violation of the norms of the literary language, which can hinder mutual understanding between specialists. The authors foreground the aspects which deserve attention in order to avoid possible inconveniences in communication and introduce needful measures for improving professional training of economists.

Keywords: communicative culture, business discourse, speech culture, individual speech behavior.

УДК 81–13

Щербицька В. В.,
викладач,
Дніпропетровська державна
фінансова академія

ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНОЇ СТИЛІСТИКИ В СУЧАСНИХ АВТОБІОГРАФІЧНИХ АНГЛОМОВНИХ ТВОРАХ

У даній статті розглядається стилістична значимість графічних засобів англійської мови в художньому автобіографічному тексті в гендерному аспекті. Графічні засоби являють собою сукупність способів зовнішньої організації тексту, що надають йому зорову виразність. Вони досить різноманітні й пов'язані із граматичними, фонетичними, лексичними й іншими засобами мови.

На сьогоднішній день існує велика кількість наукових праць, закордонних і вітчизняних лінгвістів, присвячених вивченню графічних засобів.

Однак з погляду гендерної проблематики графічні засоби англійської мови не розглядалися повною мірою.

Актуальність вивчення гендеру на сьогоднішній день не викликає ніяких сумнівів.

Сучасна лінгвістична гендерологія перебуває на початковому етапі розвитку, на якому відбувається виявлення ступеню впливу гендерного фактора на процеси комунікації в порівнянні з іншими екстралінгвістичними факторами, апробація методик, порівняння даних, пошук відповіді на запитання про те, які саме фактори комунікативної поведінки стають релевантними в описі гендерної специфіки комунікації. Виходячи з цього ясно, що понятійний апарат лінгвістичних гендерних досліджень ще тільки формується.

Очевидно, що вивчення прояву гендерного аспекту в мові повинне бути всебічне.

На даному етапі гендерних досліджень у вітчизняній лінгвістиці вкрай мало робот, які системно відбивають домінуючі риси гендерної комунікативної поведінки.

Необхідно розробляти нові методики по вивченню гендеру, шукати нові шляхи дослідження, аналізувати різний матеріал для виявлення характерних ознак гендера.

Системний зіставний опис гендерної комунікативної поведінки чоловіків і жінок необхідно проводити як з метою теоретичного осмислення проблеми гендера, так і з метою вироблення практичних рекомендацій найбільш ефективного спілкування в різних сферах діяльності.

Графічні особливості подачі мовленевого матеріалу досліджуються з різних сторін у роботах вітчизняних і закордонних лінгвістів: І. В. Арнольда, А. Капра, А. А. Реформатського, А. Н. Баранова, А. Г. Костецького, І. В. Петровського, М. В. Баламакової, Н. В. Месхішвілі, М. Ріффатера, І. П. Хэмпла, Р. Паркера, Є. Г. Різеля, Е. І. Шендельса, Д. Вахека та ін.

Хоча графіку тексту не можна розглядати як одну з рівнів мови, тому що речення не сегментується на розділові знаки, а тільки маркірується ними, і фонема не утворюється літерами, прийнято виділяти також графічні стилістичні прийоми.

До них відносяться використання різних засобів пунктуації: використання заголовних букв, особливостей шрифту, розташування тексту на сторінці, розподіл тексту на абзаци або строфи.

Особливо важливе місце у низці графічних стилістичних засобів займає пунктуація, оскільки поряд з функцією членування речення на складові синтаксичні частини, членуванням тексту на речення й зазначенням загальної характеристики речення (питання, вигук, твердження) пунктуація вказує на багато елементів, важливих в емоційно-експресивним відношенні, наприклад, емоційні паузи, іронію, і багато чого іншого.

В. А. Кухаренко [3, 11–17] докладно досліджувала стилістичні функції знаків пунктуації, показала роль графона – стилістично релевантного викривлення

орфографічної норми, що відображає індивідуальні або діалектні порушення норми фонетичної. Розробила комплекс вправ на активізацію даної теми.

Однак у її роботах, по-перше, мало уваги приділяється функціонуванню графічних засобів у художніх творах і, по-друге, не розглядається такий важливий, на наш погляд аспект, як графічна організація тексту.

Робота А. І. Єфімова “Стилістика художньої мови” [3, 100–107] присвячена дослідженню вузького аспекту даної теми. У ній докладно описані функції графона, які розглядаються на різних прикладах.

І. В. Арнольд [1, 56–70] лише іноді згадує про застосування графічних засобів у сучасній літературі, але не дає при цьому ніякого аналізу.

Огляд найбільш значних наукових праць підтверджує необхідність більш докладного дослідження даної проблеми, що ще не підлягала спеціальним дослідженням.

У даній статті будуть розглянуті особливості прояву гендеру через певні графічні засоби мови.

Матеріалом дослідження стали художні твори, автобіографії чотирьох жінок (Ш. Осборн, Д. О’Дауд, Дж. Томлін, Дж. Волтерс) та чотирьох чоловіків (Ч. Крей, Р. Бренд, Р. Бренсон, Г. Ремзі).

Тема представляється актуальною для дослідження тому, що не підлягала вивченню раніше і являє собою особливий інтерес як з погляду подальшого вивчення графічних засобів у мові, так і у вивченню питання прояву гендеру в автобіографічному творі.

До графічних засобів відносять наступні засоби пунктуації й орфографії:

- окличний знак;
- знак питання;
- тире;
- три крапки;
- крапку;
- курсив;
- заголовну букву;
- графон [2, 48].

Іноді графічне маркування речення курсивом або прописними буквами лише вказує на факт цитування або що дане слово є іншомовним і не пов’язане зі стилістичною функцією.

У ході нашого дослідження було проаналізовано тільки те графічне маркування, яке вживається для логічного або емоційного посилення думки.

Як відомо, відповідно до правил англійської граматики із заголовної букви пишеться:

- 1) перше слово речення;
- 2) перше слово після крапки, питального або знака оклику, що закінчують речення;
- 3) власні імена;
- 4) займенник;

5) усі знаменні слова в заголовках.

Якщо в середині речення слово написано з великої букви – це значить, що воно може бути дуже важливим, нести певну функцію.

Цілі слова, набрані великими буквами, виділяються, як вимовні з особливою емфазою або особливо голосно, або може просто вказувати на тон вимовного слова або висловлення. Подібне виділення слів у реченні також зустрічається в досліджуваних творах.

Об'єктом даного дослідження є особливості графічної реалізації гендеру у тексті, що виступають засобом передачі специфіки його інтонаційного оформлення.

У даній роботі для позначення цього функціонального виду шрифтових виділень використовується термін “інтонаційний курсив”, запропонований Н. Д. Світозаровою [5, 40].

У сучасній лінгвістиці не викликає сумніву значимість інтонаційної організації речення для визначення його комунікативного змісту. При цьому вчені визнають, що інтонація властива не тільки для усної, але й для письмової мови [6, 56].

Головними факторами, що забезпечують можливість кодування інтонаційної інформації на письмі і її сприйняття при читанні, є загальні для автора й читача закони синтаксису мови.

Проте, поліфункціональність і варіативність інтонаційних одиниць створюють певні труднощі при фіксуванні їх у письмовому тексті.

Значною мірою подоланню цих труднощів сприяє інтонаційний курсив, під яким розуміються будь-які шрифтові виділення в тексті (написання цілого слова заголовними буквами, курсив, розрядка й т.п.), що передають інтонаційну інформацію [5, 43].

Інтонаційний курсив є ефективним засобом зазначення особливостей інтонування письмового тексту. Виступаючи сигналом особливої акцентної відокремленості слова, інтонаційний курсив виконує функцію додаткового ключа по інтонуванню письмового висловлення й дозволяє досвідченому читачеві точніше визначити акцентну структуру й, відповідно, значеннєву організацію фрази.

Зростаючий інтерес до даних проблем обумовлен широкими можливостями вибору графічної презентації тексту, які забезпечують сучасні технічні засоби, а також розвитком віртуальної комунікації, що здійснюється переважно в писемній формі, що й компенсує відсутність невербальної інформації засобами графіки (Виноградова 2004, Аврамова 2005, Yates 1996, Crystal 2001, Mealing 2003) .

У цілому спостерігається наступні види шрифтового виділення в автобіографіях:

- 1) виділення курсивом одного слова
- 2) написання одного або більш слів заголовними літерами
- 3) написання двох або більше слів із заголовної букви в середині речення.

Різниця між уживанням інтонаційного курсиву в чоловічих і жіночих автобіографіях значна, у чоловічих автобіографіях подібне інтонаційне виділення

зустрічається практично у два рази частіше (в 1,9 рази), що і наведено у таблиці нижче.

Вид інтонаційного курсиву	жінки	чоловіки
Написання цілого слова заголовними літерами	18	36
Написання двох і більш слів заголовними літерами	6	18
Виділення курсивом одного слова	31	54
Написання двох і більш слів із заголовної літери	12	21
Усього	67	129

Однак, спостерігається загальна (як для чоловіків, так і для жінок) тенденція переваги виділення в тексті певної інформації за допомогою курсиву. У досліджуваних текстах зустрічаються випадки виділення слова курсивом, при цьому в 95% курсивом виділяється одне слово й тільки в 5% два й більш.

Даний засіб вживається для посилення думки, наприклад, щоб передати схвильованість персонажа, особливе задоволення або подив, іноді роздратування або нерозуміння.

Також курсив може вказувати на розвиток думки персонажа, який оцінює факти з різних сторін.

Автори використовують курсив для передачі власних емоцій і значущих для них моментів, а також у прямій мові інших персонажів. Тоді як інші графічні виділення в тексті не використовуються для передачі прямої мови.

При цьому виділенням слова прямого мовлення за допомогою курсиву частіше користуються жінки-автори.

Види інтонаційного курсиву	жінки	чоловіки
Виділення курсивом слова в прямій мові	73%	41%
Виділення курсивом слова в тексті	27%	59%

– So I pointed at the two fellers and said, “You and you. Out of here now!” [10, 165].

– He ran out of the house and stood at the top of the hill bellowing, “The people in this house *hate* me!” [10, 205].

– She said, “You’ve been watching too much television! May the great God look to me! *Acting!*” [14, 135].

Речення в яких присутні виділення слова курсивом, як правило, передають різноманітні емоції й наприкінці часто використовується знак оклику, як наведено в прикладах вище.

У перших двох прикладах за допомогою виділення слова курсивом підкреслюються емоційний стан мовця, передається почуття роздратованості й ненависті.

З іншого прикладу видно, що автор намагається за допомогою виділеного слова передати виклик, звернений до головного героя.

Однак курсив допомагає не тільки передати емоційне наповнення речення, але іноді допомагає виділити важливу інформацію для автора.

Частіше чоловіки використовують курсив для підкреслення в тексті, у реченні важливої для них інформації.

- This guy wasn't one of my sous chefs, he was my *brother* [12, 230].
- Anyone who knows me is aware that I *never* use foul language [9, 366].

Ми бачимо з наведених прикладів, що автори використовували курсив, щоб виділити те слово, яке мало велике значення для розуміння почуттів героя. У першому прикладі письменник виділяє слово “brother” тим самим показуючи значимість брата у своєму житті.

У другому прикладі виділяється заперечення “never” тим самим посилюється значимість переданої інформації. Автор не просто говорить про те, що він не використовує нецензурну лексику у своєму житті. Виділяючи заперечення він надає цьому факту особливе значення, яке стає зрозуміло читачеві саме завдяки шрифтовому виділенню.

Однак, якщо виділенням курсивом слова в тексті, найчастіший випадок використання шрифтового виділення, є, як говорилося вище, і інші. Їхне використання пов'язане тільки з безпосереднім автобіографічним оповіданням. Усі вони використовуються для підсилення емоційного фарбування оповідання, підкреслювання значимості тієї або іншої події в житті героїв.

- So it was like GONE as far as France was concerned [11, 194].

У цьому випадку автор Ш. Осборн говорить про роботу свого чоловіка. Виділяючи одне слова, вона підводить ризик під певним етапом їх життя.

- I could almost SMELL that restaurant of mine [12, 128].

Цікавий є вище наведений приклад, у якому Г. Рамзі пише про свою майбутню роботу. Він майже впевнений, що скоро в нього буде те, про що він так довго мріяв, свій власний ресторан. Говорячи про це він використовує метафору: він уже відчуває запах свого ресторану.

Автор виділяє слова smell тим самим підкреслюючи значимість майбутньої події для себе.

- I took a few days off to write the script. It was rubbish. RUBBISH [7, 385].

У цьому прикладі виділене слово rubbish. Більше того, воно вживається кілька разів, тим самим підсилюючи своє значення. Авторіві необхідно написати сценарій, але в нього нічого не виходить. А результат своєї роботи він називає сміттям. Використовуючи капіталізацію, автор подвоює значення переданих емоцій, свого розпачу й розгубленості.

Виділяються, за допомогою капіталізації, слова різних частин мови.

На третьому місці по зустрічальності в тексті є таке явище графічної стилістики, як написання слова або кілька слів із заголовної букви в середині або наприкінці речення.

У традиційних правилах правопису велика літера використовується: на початку речення, у власних іменах, у кличках тварин, в астрономічних і географічних назвах і в ряді інших випадків.

У даній роботі були розглянуті ті випадки подібного вживання заголовної букви, які не відносяться до основних правил граматики англійської мови. Якщо в середині речення слово написано з великої букви – це значить, що воно може бути дуже важливим, нести певну функцію.

Застосовується написання слова із заголовної букви з тою же метою, що й інші види графічного виділення в тексті, розглянуті вище. А саме для підкреслення значимості тієї або іншої події в житті автора, як, наприклад, закінчення поїздок у тури, які руйнували життя родини:

– And we turned this tour into the No More Tours [11, 263].

Для додання більшого ступеня емоційності:

– She Accepted me Unquestioningly, my nan [7, 284].

У житті Р. Бренда було багато негативних моментів – наркотики, алкоголь, розбіжності із сім'єю, але бабуся завжди була готова прийняти й зрозуміти улюбленого онука. Про це всерозуміння й всепрощення й говорить автор. А значимість такого розуміння з боку бабусі підкреслює використовуючи капіталізацію заголовної букви слів: прийняття й безперечно.

Виходячи із зібраного нами фактичного матеріалу можна виділити наступні функції графічних засобів:

- 1) Емоційно-оцінна функція.
- 2) Функція посилення.
- 3) Привертання уваги читача.
- 4) Вичленовування в слові змісту, важливого для автора.

Графічні засоби служать у першу чергу засобами письмової репрезентації усного мовлення.

Завдяки використанню графічних засобів (інтонаційного курсиву) авторіві тексту вдається не тільки привернути увагу читача до змісту тексту, але й керувати процесом сприйняття інформації, як би читаючи текст за самого читача, направляючи його погляд на виділений відрізок повідомлення.

Згідно з отриманих даних можна дійти висновку, що гендерна маркованість тексту простежується навіть на рівні графічної стилістики. Автори-чоловіки й автори-жінки по-різному підходять до вибору графічних засобів.

Завдяки розвитку сучасних технологій вибір графічних засобів у письмовій мові увесь час збільшується. При цьому зростає потреба в більш детальному їхньому вивченні, у тому числі з погляду гендерної маркованості тексту.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка : стилистика декодирования / И. В. Арнольд. – М. : Просвещение, 1981. – 295 с.
2. Гальперин И. Е. Очерки по стилистике английского языка / И. Е. Гальперин. – М. : Изд-во лит. на иностр. языках, 1958. – 460 с.
3. Ефимов А. И. Стилистика художественной речи / А. И. Ефимов. – М. : МГУ, 1961 ; Просвещение, 1983. – 223 с.
4. Кухаренко В. А. Интерпретация текста / В. А. Кухаренко. – Л. : Просвещение, 1979. – 327 с.
5. Светозарова Н. Д., Яковенко А. А. Интонационный курсив как средство просодической супраграфемы / Н. Д. Светозарова, А. А. Яковенко // Научные чтения : [материалы

- конференції 6–17 грудня 2004 г.]. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ, 2005. – С. 53–59.
6. Яковенко А. А. Средства супраграфемы как ключ к интонированию письменного текста / А. А. Яковенко // Материалы XXXIV международной филологической конференции. – СПб. : Филологический факультет СПбГУ, 2005. – Вып. 10. – Секция фонетики. – Ч. 3. – С. 42–48.
  7. Brand R. *My Booky Wook* / R. Brand. – London : Hodder & Stoughton, 2007. – 335 p.
  8. Branson R. *Losing My Virginity : [the autobiography]* / R. Branson. – London : Virgin, 1999. – 507 p.
  9. Kray C., McGibbon R. *Me and My Brothers* / C. Kray, R. McGibbon. – London : Harper Perennial, 2008. – 461 p.
  10. O'Dowd D. *Cry Salty Tears* / D. O'Dowd. – London : Random House, 2007. – 249 p.
  11. Osbourne S. *Extreme : My Autobiography* / S. Osbourne. – London : Time Warner Books, 2005. – 372 p.
  12. Ramsay G. *Humble Pie* / G. Ramsay. – London : HarperCollins Publishers, 2006. – 285 p.
  13. Tomlin J. *Behind Closed Doors* / J. Tomlin. – London : Hodder & Stoughton, 2006. – 273 p.
  14. Walters J. *That's Another Story : [the autobiography]* / J. Walters. – London : Phoenix, 2009. – 305 p.

Анотація

У статті розглянуті графічні засоби англійської мови в художньому автобіографічному тексті. Було проаналізовано тільки те графічне маркування, яке вживається для логічного або емоційного посилення думки. При вивченні графічних засобів особлива увага приділялася гендерному аспекту. Було виявлено, що автори-чоловіки та автори-жінки вибирають різні графічні засоби для вираження емоційності в автобіографічному тексті, що на наш погляд зумовлено у деякій мірі гендерним чинником.

Ключові слова: графічні засоби, курсив, інтонація, велика літера, гендер.

Аннотация

В статье рассмотрены графические средства английского языка в художественном автобиографическом тексте. Были проанализированы только те графические средства, которые употреблялись для логического и эмоционального усиления мысли. При изучении графических средств особое внимание уделялось гендерному аспекту. Было выявлено, что авторы-мужчины и авторы-женщины выбирают различные графические средства для выражения эмоциональности в автобиографическом тексте, что на наш взгляд обуславливается в некоторой степени и гендерным фактором.

Ключевые слова: графические средства, курсив, интонация, заглавная буква, гендер.

Summary

This article deals with English graphics in the autobiographical text. It was analyzed only that graphics, which were used for logical and emotional thoughts intensification. In the course of graphics study the main attention was given to the gender aspect. It was revealed, that authors-men and authors-women choose different graphic facilities for expression emotionality in the autobiographical text that in our view is determined to a certain extent by a gender factor.

Keywords: graphics, italic, intonation, capital, gender